

سیستمیک که به ریو به ریبه که ی له لایه ن گه له وه هه لئه بژیردری، ره وایه تی نییه.

له چاره کی دوایی سه ده ی بیستم دا، په ره سه ندنی وشیاریی کومه لایه تی و تاکه که سی زیاد تر له رابردوو بووه هوی ئه وه سیستمانه ی که له راستینه ی کومه لگه و تاکه که س داپراون و له سه ر بنه مای ویسته کانی ئه وان پیک نه هاتوون و یان هه لئه بژیردراون، تووشی هه لوه شان و یان قهیرانی سه خت بن. له راستی دا په ره سه ندنی وشیاریی تاکه که سی و کومه لایه تی، پیکه اتنی زیهنیه تی نویی له سه ر بنه مای ناسینی هه رچی زیادتری پروداوه کان و پیوه ندیبه کانی ناو کومه لگه و خوړستی دامه زراند. ئه وه مه سه له یه ره وایه تی ئه وه سیستمانه ی برده ژیر پرسیاره وه که خویمان به نوینه ری خودا له سه ر زه وی ده زانی. مؤدیلی دیموکراتیک له سه ر ئه وه بنه مایه په ره ی سه ند که ئینسانی خاوه ن ئیراده و توانا له مه ر دیاریکردنی چاره نووسی خوئی، پیی ده کری به ریو به ریبه کی به دل هه لبریری و سیستمی به ریو به ری پیوستی هه بی. له راستی دا دیموکراسی وه کوو مؤدیلیک ده رکه وتوو که ده توانی ره نگه ره وه ی ئیراده ی تاکه که س و کومه لگه بی.

له کاتیگدا که سه ده ی بیستم ده ربری به کرده وه ی شکانی ئه وه سیستمانه ن که له گه ل ئیراده ی تاکه که س و کومه لگه له نا کوکی دابوون، به لام ئه مرؤش ئیمه هیشتا له گه ل سیستمی تیئوکراتیک و دین و مه زنی به ره و پروین که گوئی خوئی له ئیراده ی گه لانی ئیران و هه روه ها گشت پیوانه کانی مافی مرو و دیموکراتیک به ته واوی ده گنخینی. سیستمی تیئوکراتیکی ئیستا له راستی دا به که لک وهرگرتن له حاکمیبه تی ئیدیئولوژیک و تیوری ویلیه تی فه قیه ، هه بوونی خوئی له سه ر بنه مای ئیراده ی ره های ئیلاهی ده رده پری و له به رامبه ر ئه وه ئیراده ره هایه دا، هه بوونی ئیراده ی کومه لگه و تاکه که س له پینا و دیاریکردنی چاره نووس و سیستمی به دلئی خوئی یان به هیچ و یان به بی بایه خ داده نی. به م پییه لادانیکی توند له بنه مای کومار دا – که له قانونی بنچینه یی ئیران دا هیمای پیکراوه – هاتوو ته ئاراوه و به پیی ئه م هیچ جوړه هزر، که س و یان سازی مافی نییه له ده ره وه ی چوار چیوه ی ئه وه ئیدیئولوژیبه بیرکاته وه. به پیی ئه وه روانگه یه ئه وه که سانه ی که وه کوو نوینه رانی ئیراده ی گه ل ده چنه ناو مه جلیس ده بی له چوار چیوه ی ئیدیئولوژیکی سیستم ده رنه که ون. بویه سیستمی هه لبراردنیش له سه ر ئه وه بنه مایه داندراره و گه ل له جیاتی هه لبراردنی نوینه رانی خوئی پیوسته که سی ئه وتو بنیریته پارلمان که له چوار چیوه ی پیوانه کانی ئیدیئولوژیکی ئیستا – که ته نی به رژه وه ندیبه کانی

چینیکی بهرتەنگ دەگریتهوه – بجوولیتتهوه. هەربۆیه ئەو هەلبژاردنەنەنی که دەکری ئاوینەنی ئیرادەنی گەل نین، بەلکو تەنیا بوون بە ئامراز و مقاشیک که پزیم بەرپێگەنی ئەوانەوه دیهوی رەوایەتی خوی له کۆمەلگەنی نیونەتەوهیی دا پاساوبدا. له کاتیگدا که گەلان، و توپز و چینە جوور به جوورەکانی کۆمەلگەنی ئیران وهکوو پۆتانسییهلیکی ناوخویی بهتوندی ئەو شیوهی هەلبژاردنە به دژی ماف و ئازادییهکانی خویان دەزانن، کۆمەلگەنی ناو نەتەوهیش دیهوی راستی مەسهلهکه به پینی ئەو بو چوونەنی که کۆمەلگەنی ئیران لهسەر ئەو شیوه هەلبژاردن و بەرپۆههبریهی هەیهتی تیگە. له راستیدا دەکری بگوتری که شیوهی هەلبژاردنی ئیستا که رینگە نادا نوینەرانی جیی پهسەندی گەل، له هەلبژاردن دا بهشداری بکەن، به تهواوی له گەل پیوانەکانی مافی مرو و ئەو ئازادییانەنی که ئیستا بوونە جیهانی له ناکۆکی دایه و ئەمه رەوایەتی سیستم چ له ناو خو و چ له دەرەوهی ولات دهباته ژیر پرسیارهوه. ئەو سیستمی هەلبژاردن که ئیستا له گوپی دایه له مپەری سەر رینگە بهشداری نوینەرانی راستهقینهی گەل له میکانیزمهکانی بریاردانە، بۆیه ناتوانی هۆیهکی له باری بو دەربرینی رەوایەتی پزیم. سیستمیک که بەرپۆههبریهکهی له لایه ن گەلهوه هەلنەبژیردەری، بیگومان پشتیوانی کۆمەلانی گەلیش به دەست ناهینی. هەلوهشانی پزیمی ئۆتوکراتیکی سهدام به تهواوی پیوهندی بهو مەسهلهیهوه ههبوو و سهلماندی له سهدهی ئیستادا نه داخوازهکانی دیموکراتیک و نه ئەو ئازادییانەنی که گەل داواي دهکەن و نه بهرەنی ئالوگورخوازی جیهانی رینگە دهن پزیمی ئەوتو دریزه به ژيانی خویان بدن. لهگەل ئەم ههموو راستییانەش، پزیمی تیئوکراتیک له جیاتی ئەوهی له ریبازی داخوازهکانی کۆمەلگەنی ئیران دا ههنگاوی پیویست هەلبهینیتتهوه و به ئەنجامدانی ئالوگوپی بنهپهتی رینگە بو بهشداری ئیرادەنی گەل له بهرپۆهبردنی ولات و سازیهکانی بریاردان دا خوش بکا، زیادتر دهیهوی چاوی خوی لهم ئیرادهیه بقوچینی. واته بهبی هیچ جوورە ئالوگوپیک له سیستمی هەلبژاردندا، داواي بهشداری خەلک له هەلبژاردن دا دهکا و به پیکیشی لهسەر ئەو سیاسهته و چاو هەلبواردن له بارودۆخی نوپی ناوچه، ولات بهره و ئالۆزی و قهیرانی تازه تاو دهدا. پیکیشی لهسەر بهشداریبوون له هەلبژاردن دا بهبی ئەنجامدانی هیچ جوورە ئالوگوپیک بو گەلانی ئیران و بهتایبهتی گەلی کورد به مانای ددان پیداهینان به رەوایەتی سیستمیکه که لهم بیست و سی سالی دوايي دا بهتهواوی لهگەل بهرزهوهندی ئەوان له ناکۆکی دابووه، ئازادییهکانی ئەوانی له بهر چاو نهگرتوووه و رینگەنی نه داوه که گەلی کورد لهسەر بنهمای پیداو یستیهکانی خوی بو خوی بریار بدا. ئەو سیاسهتانهی که

له لايه ن پڙي مي ئيستاوه به دڙي كورده كان ده كار كراوه، كو مه لگه ي كورده ستاني له گه ل پاشكه وتووي به ره و پرو كرده وه و گشت كورده كانى تاك هيشتووه ته وه. كه وابوو بوچي ده بي كورده كان له هه لبرار دن دا به شداري بكن و نه و سياسه تانه و نه و سيستمه به ره وا بنوينن؟ كورده كان له هه لبرار دن يك دا به شداري ده كن كه ناكامى وي مافى نه ته وه يي و هاوولا تي تيان بپاري زي تاكو ئيستا هيچ كام له و قانونانه ي هن و نه و بپاران ه ي كه له 6 خولى رابردوي مه جليس دا په سند كراون، له سهر بنه ماي نالوگوږ پي كه ينان له دوځي كورده كان دا نه بوون به مه به ستي چاره سهرى كي شهي نه ته وه ييان يان گوږان پي كه ينان له بارودوځي هاوولا تي تياندا. له روانگه ي نه ته وه ييه وه، نه م سيستمه ي هه يه ريگه ي نه داوه به كورده كان كه له به ريوه به رييه كانى ناوچه يي و به ريوه به رييه كانى گشت ولا ت دا جي بگرن. كورده كان ته نانه ت له مافى خو يندن به زمانى زگما كيش بي به ش بوون. چونكو نه و سيستمه ي هه لبرار دن كه له گوږدا يه و نه و پالو ينانه ي كه له لايه ن سيستمه وه بو پيشگرتن له به شداري ئينسانان له ميكانيزمه كانى بپاريدان دا داندراون، پيشي به وه گرتووه كه كورده كان داوخوازي مافى خو يان بكن. له لايه كي ديكه وه، زي هنييه تي ده سته لاتدار به سهر سيستم دا به ته واوي له گه ل مافه كانى ئينسان يكي ئيراني - وه كوو شاروومه نديك - له ناكوكي دا يه.

له م سيستمه ي ئيستا دا شاروومه ند مافى هه لبرار دن ي نه وه ي نييه كه به دل يتي، به لكوو ته ني مافى نه وه ي هه يه له ناو نه و شتانه ي دا كه به دلي سيستمى تيئو كراتي كه هه لبرار ي و نه وه به ته واوي له گه ل نازاد ييه كانى تاكه كه سى و كو مه لگه له ناكوكي دا يه. كورده كان ته ني له هه لومه رجيكدا له هه لبرار دن ي مه جليسي حه و ته م دا به شدار ده بن كه به راستي له نه نجامى نالوگوږ له بواري پاراستنى مافى نه ته وه يي و مافى شاروومه ندى خو يان دنيا بن. نه و شيوه ي هه لبرار دن و قانونى هه لبرار دنه ي كه ئيستا هه يه هه ردو و پرينسيپى مافى نه ته وه يي و شاروومه ندى پيشيل ده كن، بو يه به شداري له هه لبرار دن دا بو كورده كان و گه لاني ديكه ي ئيران ته نيا شتيكي نمايشي يه.

نه و كه سانه ي كه خوازيارى نالوگوږ و ريفورمن ده بي هه لو يستي خو يان له گه ل هه لو يستي گه ل بكنه يه ك.

گشت نه و هه نگا و ته گيرانه ي كه له ماوه ي 5 سالى رابردوودا له لايه ن تاكو ته را يان لايه نه جوړ به جوړه كانه وه به مه به ستي نالوگوږ پي كه ينان، كراون، تووشى شكان بوون. هو ي نه مه ده بي له به ده زگابوونى توندى سيستمى تيئو كراتي ك دا ببيندري ته وه كه توانايى نالوگوږ

پېكهيڼانې له ناوځووه لهدهست داوه. له كاتيځدا كه سيستمې ئيستا به توندي له گهل
به رژه وندي كومه لگه ئيران له ناكوكي دايه، نهو كه سانه ي كه خوازياري ريفورمن و يان له ژير
ناوي ريفورم له شانوي سياسي دا سهريان هلهيڼاوه، نه يانتوانيوه هلويسي پرون بو
لايه نگرې له گهل و يان له بهرامبهر سيستم دا بگرن. ههريويه ش راسته و خو، يان ناراسته و خو
خزمتيان به سياسي ته كاني سيستم كړدوه. نهو دروشمانه ي كه له پيناو به ريوه چووني
نالوگور له دووي جو زهردان دا هاتنه گوري، بو جاري دوهم دواي شورش هيوايه كي له دلي
خه لك دا پيك هيڼا و بووه هوې نهوي زور له كه سان، لايه نان و گه لاني ئيران به تايبه تي گه لي
كورد كه خوازياري نالوگور بوو، پشتيوانيان لي بكن. به لام دواي نهوه كه لكوه رگرتني لايه نانه
له ريفورم و چاوه لېواردن له داخوازه كاني گهل بووه هوې نهوي كه گهل توشي سياسي ته و
سهركوتي توند بكري، بي نهوي، له لايه ن نهو كه سانه وه كه دهنگيان پيدا بوو پشتواني لي
بكري. له راستي دا كردهوي نهو كه سانه ي كه به دروشي ريفورم هاتوونه ته سهركار دواي
دووي جو زهردان، گه لي به ته و اوي له به ريوه چووني نالوگوري تازه به شيوه ي به ريوه به ري نوې
به ريگه ي هله لېژاردن دا ناهوميډ كړدوه.

به م پييه نهو كه سانه ي كه خوازياري نالوگور له سيستم دا بن بيگومان به ريگه ي نهو
تاكتيكانه ي دا كه له چوارچيوه ي سيستم دا تاقې كراونه ته وه، ناتوانن كاريك بكن. بيگومان
نه گهر لايه نگراني نالوگوران جاريكي دي كه نهو هله يه بكنه وه و بيانه وي له چوارچيوه ي
حاكميه ته دا، دروشمه كاني خويان له پيناو به ريوه چووني نالوگور دا بهيڼنه گوري، ده كه ونه
هه لويسي تيكي ناكوك له گهل داو خوازه كاني گهل و به شداري كردنيان له هله لېژاردن دا به ماناي
خوكورثي سياسي ده بي. بويه په ژاك داوا له هه موو كه ساني پروناكبير، هيژه دي موكراتيكيه كان و
نهو كه سانه ي كه خوازياري به ريوه چووني نالوگور له سيستم و كومه لگه ي ئيستا ئيران
ده كا، له بهر ناديموكراتيكي بووني نهو هله لېژاردنه ي به ريوه يه، به شداري تيډا نه كهن و ساز كردني
به ريه كي نالوگور خواز و دي موكراتيكي بو به گژدا هاتنه وي سياسي ته كاني پرژيم پيشنيار ده كا.
به و پييه نهو كه سانه ي كه خوازياري نالوگور و يان ريفورمن، هه لويسي تيان له گهل گه لان ده يته
يهك و ده توانن له و قهيرانانه ي هه ن پرگاريان بي.

نهو سياسي ته ي كورده كان له ناست هله لېژاردن وه به ري ده گرن، چاره نووسي هيژه كاني
دي موكراتيكي ديارې ده كا.

گەلی كورد وەكوو بەشیکى گەورە لە كۆمەلگەى ئییران، لە پیناوە بەرپۆوەبەچوونى ئالوگۆر و بەره و پيشچوون دا خاوەنى پۆتانسیهلیكى مەزنه. داوخوازی كوردەكان بۆ چاره دیتنهوهی كیشه نەتەوهی و كۆمەلایهتییهكانیان و ئەو جموجۆلانی كه لەو ریبازەدا دەیکەن هەلكهوتیكى تاییبەتى بۆ ئەوان لە ناو هیزه دیمۆكراتیكهكانى ئییران دا پیک هیناوه. بۆیه كوردەكان بە دیاریکردنى سیاسەتى دروست لە هەلبژاردن دا لەسەر بنەمای ناكۆکییهكانیان لەگەل سیستمى نا دیمۆكراتیكى ئیستا دەتوانن دەوریكى سەرەكى لە دامەزراندنى بەرهیهكى دیمۆكراتیک لەسەرانسەرى ئییران دا بگێرن.

گەلی كورد زۆر جار ویستووێه بە رینگەى ئەو تاكتیکانەى كه لە ناوخۆى سیستم دا وەبەریان دەگرى، بۆ چاره دۆزینەوه بۆ كیشهكانى هەنگاوەهەلبهینیتهوه. ئەو پشتیوانییەش كه لە هەلبژاردنەكانى دووهى جۆزەردان كردى هەر لەسەر ئەو بنەمایه بوو. بەلام بۆچوونى دژى دیمۆكراتیک، و پێچهوانه لەگەل مافى مرۆ و ئەو هەلوێستانەى كه راستى نەتەوهی كوردەكان لە بەرچاواناگرن، هیواى ئەوانى بۆ جى بەجى كردنى كیشهكان لە چوارچێوهى سیستم دا لەناویردوو.

چوارچێوهى حقوقى و قانونى ئیستا چ جینگەیهكى بۆ كوردەكان دیارى نەكردوو و لە كردهوش دا گشت بۆ چوونەكان لەسەر بنەمای بەرتەنگ كردن و یان بەرپەرچدانەوهى ئیرادەى كوردەكان بووه. كوردەكان هیچكات نەیانتوانیوه نوێنەرى جى پەسەندى خۆیان بنێرنه مەجلیس. ئەو كەسانەش كه چوونەته ناو مەجلیس لەبەر بوونى سازى نا دیمۆكراتیک نەیانتوانیوه لە دەرەوهى ئەو چوار چێوهیهى دیارى كراوه هەنگاویك هەلبهینیتهوه. بەم پێیه پەژاك قۆناخێك كه لە 1382/9/16 واتە 7 ی دیسامبرى 2003 وە دەست پێدەكا و تا هەلبژاردنى خولى هەوتەمى مەجلیس، ئەو قۆناخه بە قۆناخى بەرپۆوەبردنى خەباتى دیمۆكراتیک بۆ نیشاندانى ئیرادەى كوردان دادەنى. لەم پلهیه دا پێویستە كوردەكان بەو خۆپیشاندانه سیاسى و جەماوەرییانەى كه دەیکەن بیروپراى گشتى دەرەوهی و ناوخۆی لەو كردهوه دژى دیمۆكراتیكانەى كه لەناست ئەوان دەكرى ئاگادار بكەن. لەسەر ئەو بنەمایه بانگەوازی هەموو هیز و حیزبه كوردییەكان دەكا بۆ دانانى هەلوێستیكى هاوبەش لەم ریبازەدا. جۆلانهوهى جەماوەرى هەموو گرهوه و هەلوێستى هاوبەشى گشت حیزبهكان دەتوانى كۆتایی بهینی بە پەراویزبوونى سیاسى و ئەو كەشوههوا داخراوهى كه بۆ كوردەكان پیک هاتوو.

فراكسیۆنى نوێنەرانى كوردیش دەبى هەلوێستى خۆیان لەسەر بنەمای داخوازهكانى گەل بە

- 1 – گۆرپنى قانۇنى ھەلۋاردن بە پىي پىوانە جىھانىيەكان و كۆتايى پىدانى چاۋەدىرى ئىستىسوابى شوراي نىگەھبان و گشت سازىيە دژە دىموكراتىكەكان.
- 2 – ھەلھىنانەۋەى ھەنگاۋى جىدى بە مەبەستى جى بەجى كىردنى مەسەلەى كورد و ھى گشت گەلانى ئىران.
- 3 – دىارىكىردنى ھەلۋىست و دەۋرى پارلمان ۋەكوو بەرزترىن ئۆرگان لە سىستىمى كۆمارىدا.

پارتى ژيانى ئازادىي كوردستان "پەژاك"

1382/9/16

2003/12/7